

A projektről

A Richter Anna díj 2019. évi Pedagógus kategória győztes projektjének célja, hogy az 5-8. osztályos gyermekek számára bemutassa a klímaválság jelenlegi helyzetét, és cselekvésre ösztönözze őket. Hiszen ez a korcsoport már rálát a veszélyekre, kezdi kialakítani saját egyéni értékrendjét, és az előrejelzések szerint maximálisan érintett lesz a káros hatások tekintetében. A fogyasztói szokások drasztikus átalakítása nélkül, ezeknek a fiataloknak az élete és környezete, aggasztó változásokon esik majd át a felnőtté válásukig. Ezen a korosztályon keresztül pedig a projekt hatni kíván minél több családra is, ezzel növelve a változás mértékét.

A minket körbe-vevő termékek gyártásakor felhasznált anyagcsoportokról készült egy-egy felvezető rövidfilm, melyekhez a téma feldolgozását segítő pedagógiai anyagok tartoznak. A film nyelvén bemutatásra kerül ezen alapanyagok keletkezése és életútja, illetve a használat következményei. A pedagógiai segédanyag pedig tartalmaz egy információs háttéranyagot a pedagógusok számára, hogy jobban megismerjék az adott témát, további linkeket, ahol még több információ érhető el, illetve óratervet az 5-6. illetve a 7-8. osztályok számára, melyek a drámapedagógia eszköztárát felhasználó 90 perces foglalkozásokhoz nyújtanak segítséget.

Ezek célja, hogy a tanulók olyan ismeretek, attitűdök, készségek és képességek birtokába jussanak, melyek segítenek a további életükben a felelősségteljes döntések meghozatalában. A megélés és beleélés eszközén keresztül közelebb kerülhetnek ahhoz, hogy az erőforrásokat tudatosan használják, hogy képesek legyenek a kritikai gondolkodásra és rendszerben látni az összefüggéseket, hogy felismerjék saját felelősségüket. A vita módszerével fejlesztik a nézőpontváltás, a komplexitás, az érvelés, mérlegelés, és a közös megoldáskeresés képességét.

RICHTER ANNA DÍJ
Szívügyünk a fejlődés

A TEXTIL

A textil növényi rostokból vagy gyapjúból szőtt nagy felületű anyag. A textilanyagok többségét fonalból vagy cérnából készítik, melyeket a szálanyagokból sodrással állítanak elő. Minél több szálát sodornak össze, annál nagyobb lesz az anyag szakítószilárdsága. A textilanyagokat kezdetben elsősorban a testünk védelmére, a hővesztés csökkentésére, tehát kezdetleges ruházatkodásra használtuk. Ma már azonban számos más területen is jelen van életünkben. Ilyen például a háztartás, a lakberendezés, műszaki felszerelések, védőruhák, gyógyászat, mezőgazdaság, turisztika, vagy a dekoráció. Egy jelentés szerint az általunk viselt ruhák és a mindennapokban használt anyagok 22%-a pamutból készül. A textiliák nagy része a természetes alapanyagokon kívül ma már olyan mesterséges anyagokat is tartalmaz, mint a műsál vagy a gyanta.

A textilipar egyik legfontosabb nyersanyaga a pamut, melynek alapanyaga a gyapot. Ez a növény a mályvafélék családjába tartozik, általában egynyári cserjeként termesztik. Vetéskor és a fejlődés során a növénynek sok csapadékra, az érési szakaszban viszont sok hőre van szüksége. Ennek megfelelően a Föld gyapot zónája a szubtrópusi és a trópusi égöv. A pamut a gyapotnövény magjait beburkoló finom szálak halmaza. A magokat rejtő tok felnyílása jelzi, hogy beérett a növény. Ezután szedhetőek a kibomlott, szálakkal borított magvak. Ezeket a tokból kitépik és zsákokba gyűjtik, megtisztítják a szennyeződésektől, majd végül a szálakat leválasztják a magokról. Ezt a műveletet nagyon óvatosan kell végezni, nehogy a szálak megsérüljenek. Az így kapott pamutszálakat bálákba csomagolják, és elszállítják, majd feldolgozzák. A gyapotszálakból nyert pamutszálakat fonási eljárással alakítják fonallá. 100 kg magvas gyapotból átlagosan 32 kg pamutszál készül, és emellett 1 kg pihe és 66 kg mag nyerhető ki. A fennmaradó rész nem hasznosítható virágpor és más szennyeződések miatt. A pihéből vattát és ipari cellulózt készítenek, a magból étolajat és ipari olajat sajtolnak. A hasznos gyapotból készült pamut jó nedvszívó és légáteresztő képességgel rendelkezik, ezért kényelmes viselet. Emellett nehezen szakad, tehát tartóssága miatt is népszerű. Hátránya, hogy nem kifejezetten rugalmas, így könnyen gyűrődik.

A gyapot az egyik legősibb növény, amelyet az emberiség termel, a textilipar pedig az egyik legrégebbi, legnagyobb hagyományokkal rendelkező ipari ágazat. A textiltermékek előállításának története nagyon régre nyúlik vissza. Az Európában talált legrégebbi textil egy rostból készült szövetszerű anyag, melynek „gyártása” az i.e. 11-8000 közé tehető. A ma is készülő szövetek szerkezetével megegyező legrégebbi textiliákat az i.e. 5-6000 körül készítették.

A textiliák színezése és mosása is korán kialakult. Az ókori egyiptomiak már színezték a szöveteket, de a kínaiak és indiaiak is ismerték a festékeket és pácoakat. Sőt, azt is tudták, hogy milyen feltételek mellett rögzíthetőek azok egyenletesen és tartósan az anyagon. Az ókorból fennmaradt receptgyűjteményekből tudjuk, hogy sokféle növényt és állatot használtak fel festékanyag kinyerésére. A festőműhelyek kialakítása, és az egyes munkafázisok sok helyen még ma is nagyon emlékeztet az ókori elődeikre.

A textiltermékek előállítása egészen a 16. századig háziipari tevékenység volt, nem álltak fenn a tömegtermelés feltételei. A 17. században már a céhek váltak meghatározóvá ebben az iparágban is. Aztán a 18. században, az ipari forradalom idején, kialakultak a textil-manufaktúrák, majd egymást követték a műszaki találmányok, melyek jelentősen meggyorsították az iparág fejlődését. Ez a gyors ütemű fejlődés töretlenül folytatódott a 19. és a 20. században. Az 1900-as években teljesen átforgalmazódott a textilgyártás, hiszen modernizálódott a fonalgyártás, a különböző kelmeképzési eljárások, a színezés és kikészítés valamennyi fázisa, megjelentek a szintetikus szálanyagok és elterjedt az elektronika. A gépek egyre termelékenyebbek lettek, egyre változatosabb mintázatokra voltak képesek, és teret nyert az automatizálás. Így akadálytalanul folyhat a tömegtermelés napjainkban is, melynek azonban súlyos ára van.

Környezeti hatás

Ugyanis a textilipar a második legszennyezőbb iparág, csupán az olajipar előzi meg. Bár a pamut egy megújuló erőforrás, azonban az előállítása hatalmas terhelést jelent a környezetre, és így ránk nézve is. Hiszen a gyapot egy nagyon kényes és érzékeny növény. Önmagában védtelen az olyan kártevők ellen, mint például a gyapottok-bagolylepke, és rendkívül érzékeny az időjárási viszonyokra. Ugyan, csak a világ mezőgazdasági területeinek 2,5%-án természetesen gyapotot, mégis a világon felhasznált rovarirtószerek 16%-át, és a növényvédőszer 6%-át emészt fel a termesztése. Ez több, mint bármilyen népszerű növény esetében. Ezek az irtószerek nagyon erősek és bizony nem válogatnak. Nem képesek különbséget tenni a beporzást végző és a kártékony rovarok között. Így az érintett területeken drasztikusan pusztulnak a hasznos rovarok is.

Ez pedig magával hozza azt, hogy egyrészt az őket fogyasztó más állatok is hosszútávon pusztulásra vannak ítélve, másrészt, hogy amennyiben a bolygón kihalnak a beporzást végző élőlények, azt az emberiség is csak mindössze 3-5 évvel lenne képes túlélni. De nem csak az állatok pusztulnak válogatás nélkül, hanem minden más növény is, a gyapoton kívül. Arról pedig nem is beszélve, hogy az ilyen veszélyes anyagokkal permetezett gyapotról pillanatok alatt kerül a talajba és a vizekbe a rengeteg mérgező anyag. Hiszen az esők lemossák a növényről, bejuttatják a földbe, és a talajvizek által a szennyezés elér egészen az óceánokig. Ott aztán a vegyszerekből származó nitrogén algásodást okoz, ezzel a távoli tájak élővilágát is pusztítja. Az algaréteg ugyanis gátolja a vízben a gázcsere folyamatokat, így minden pusztulásra van ítélve az alga alatt.

Ráadásul a gyapottermesztés egy rendkívül vízigényes tevékenység. Egyetlen pamut póló előállítása 2700 liter (ennyi vizet egy ember 2,5 év alatt iszik meg!), míg 1 kg finom pamut textilanyag előállítása átlagosan 11000 liter vizet igényel. Mindezt abból a csekély édesvíz készletből, amely a bolygón található összes víz mindössze 3%-a, és az ebből valóban hozzáférhető mennyiség pusztán 1%. Üzbeisztánban olyan vízmennyiséget használtak fel a gyapottermesztéshez, hogy a bolygó valaha volt negyedik legnagyobb tava, az Aral-tó gyakorlatilag kiszáradt, és nagy területen átvette a helyét a sivatag.

Azt is jó tudni, hogy a divatipar számlájára nagyobb mértékű szén-dioxid kibocsátás írható, mint a légitözeledés és a hajózás számlája összesen. A ruhák mosása pedig évente 500 ezer tonnányi szennyező anyaggal (pl. mikroműanyaggal) árasztja el az óceánokat, ami 50 milliárd műanyag palacknak felel meg. Ennek nagy része poliészter, ami egyfajta műanyag, és a ruhák 60%-ában megtalálható. Egy 2017-es jelentés becslései szerint az óceánokban található mikroműanyag 35%-a a szintetikus textiliák mosásából származik. Tehát az anyagokhoz kevert műanyag miatt még az előtt szennyez a textil, mielőtt szemét lenne belőle. Sőt, nyugodtan mondhatjuk, hogy a textil egy olyan anyag, mely a teljes életciklusa alatt szennyez.

Gazdasági hatás

A gazdasági hatások közül a legfontosabb a túlfogyasztás és a pazarlás. A tömegtermelés és a fogyasztói társadalom együttes hatásaként ma négyszer annyi ruhát vásárolunk, mint 30 éve. Ennek ellenére átlagosan 7 alkalommal viselünk csupán egy-egy darabot, mielőtt kidobnánk. De nagyon sok olyan ruha van, amely egyetlen használat nélkül, azonnal a szemétkben végzi. Ez nem csak akkor fordulhat elő, ha meggondolatlanul, vagy a rossz kedvünk elűzése céljából vesszük meg, és pusztán úgynevezett impulzusvásárlásból származik, vagy ha eltévesztettük a méretet és nem volt kedvünk, időnk kicserélni az adott darabot a boltban. Hatalmas mennyiségben semmisítik meg maguk a gyártók, forgalmazók a ruhákat, hiszen olyan óriási ütemű a termelés, ami még a folyamatosan fokozódó kereslet ellenére sem tud gazdára találni. Ezért az ismert boltok tonnaszám égetik el vagy aprítják fel a néhány héttel korábban még a boltok polcaink díszelő friss kollekció darabjait. Van olyan, Magyarországon is jól ismert divat cég, amely egy komplett hőöröművet lát el a megmaradt ruháival. Míg régen általában évente 2-4 kollekciót készítettek a divat cégek, ma már évi 5-20 új kollekcióval rukkolnak elő. A jelenlegi növekedési tendencia alapján az várható, hogy 2030-ra a fogyasztásunk a dupájára nő, azaz 102 millió tonna lesz évente. Ez 500 milliárd darab póló! Ez az ütem azonban nem fenntartható, semmilyen szempontból.

Ráadásul a vásárlói igényeket kielégítő, hihetetlenül alacsony árak (melyek még így is jóval magasabbak, mint az előállítás költségei), szükségszerűen nagyon rossz minőséget is jelentenek. Így a divat sebességének fokozódása és a gyors elhasználódás pillanatok alatt szemetet csinál kedvenc ruhadarabjainkból is. Ha emiatt érzett szomorúságunk könnyen el is múlik attól az örömtől, hogy így végre vehetünk helyette egy csinos, divatos új darabot, akkor sincs igazán okunk a valódi elégedettségre. Hiszen a rendkívül alacsony ár azt is jelenti, hogy az adott darab előállításában résztvevők irreálisan alacsony munkabérben részesültek. Ezt pedig kizsákmányolásnak hívják, melyben mindnyájan részt veszünk, akik fast fashion termékeket használunk és vásárolunk.

Társadalmi hatás

A textiliparban a legnagyobb a 14 éven aluliak foglalkoztatása is. Sok helyen a gyapotot gyerekekkel szüreteltetik, mert az ő apró kezeik kifejezetten alkalmasak erre a finom munkára. Így ezek a gyerekek ahelyett, hogy iskolába járnának és a gyermekkor gondtalan éveit boldogan töltenék, a vegyszerekkel mérgezett földeken dolgoznak. De a feldolgozás további fázisaiban is előszeretettel alkalmaznak gyerekeket, akik családjuk szegénysége miatt kénytelenek minden lehetőséget megragadni, hogy pénzt keressenek. Eközben napi sok órában érintkeznek különböző vegyszerekkel, kőolaj származékokkal, higannyal és más veszélyes anyagokkal, mindenféle védőfelszerelés nélkül, puszta kézzel, sokszor mezítláb.

A költségek alacsonyan tartása miatt a gyerekek mellett legszívesebben nőket alkalmaznak a textiliparban. Számunkra elképzelhetetlenül embertelen körülmények között, mindenféle jogi szabályozás nélkül dolgoznak ők. Senki nem védi az érdekeiket, a munkáltatónak teljesen ki vannak szolgáltatva, és ha szeretnének hozzájutni csekély kis fizetésükhöz, amely az életben maradáshoz jelent számukra, akkor bármilyen feltételt el kell fogadniuk. Nincsen szabadság vagy betegállomány, sokszor normális munkaidő se, és ha úgy hozza az élet, akkor akár az üzemben szülik meg gyermeküket, hiszen nem gondoskodik senki az orvosi ellátásukról, és a munkából sem szabad indokolatlanul hosszú időre kiesni.

Mi lesz a ruhával, ha már nem kell?

Jelenleg a textil hulladék kevesebb mint 1%-át hasznosítják újra, így sajnos ebben az esetben ez nem nyújthat hatékony megoldást. Mivel a legtöbb ruháról nem lehet eldönteni, hogy pontosan milyen anyagokat tartalmaz, nem kiszámíthatóak a tulajdonságai az újrahasznosításhoz sem. Még ha az eredeti cédula tartalmazza is ezt az információt, akkor is egyenként kellene minden egyes darabot átnézni, ami hatalmas munka. De gyakran felesleges is lenne, hiszen ha kivágták, lekopott, esetleg valamiért bele sem került a megfelelő jelzés a darabba, akkor csak haszontalan időpocsékolás a válogatás is.

A 100%-ban természetes anyagokból készült textília szemétként ugyan viszonylag gyorsan bomlásnak indul, de komposztálódni nem tud a gyártás során megvalósuló vegyi eljárások miatt, így a bomlás során nagy mennyiségű üvegházhatású gázokat termel. Ezzel egyszerre járul hozzá a klímaváltozáshoz és a globális széméthalmok növekedéséhez. Az olyan kőolaj-alapú anyagok, mint például a poliészter (mely jelenleg a legnagyobb súlyú anyag a ruhaiparban) pedig évszázadok alatt bomlik csak le.

Mi a megoldás?

Elengedhetetlen a fogyasztás csökkentése. Át kell térnünk az igény szintünk és vágyaink helyett a valódi szükségleteink szerinti vásárlásra. Ráadásul, ha belegondolunk, a reklámok által gerjesztett vágyaink frusztrációt okoznak, hiszen sosem fogunk tudni mindent megvásárolni. Ezt a rossz érzést aztán sokszor azzal próbáljuk orvosolni, hogy egy kis vásárlással vigasztaljuk magunkat. A boltban aztán ismét olyan darabokkal szembesülünk, melyeket nem engedhetünk meg magunknak, így a vásárlás okozta kielégülésünk maximum pillanatnyi lehet. Ördögi kör ez, melyben sosem érhetjük el

a boldog elégedettség érzését. Ha viszont ésszerűen átgondoljuk, hogy mire van valóban szükségünk ruházkodás terén, és azzal a készlettel a szekrényünkben meg is elégszünk, akkor nem marad helye a frusztrációnak.

Törekedjünk rá, hogy a régi, megunt, esetleg sérült darabokat, inkább javítsuk, javíttassuk meg, alakítsuk át, ahelyett, hogy a szemétben végeznék. Az is jó megoldás lehet, ha az ismeretségi körünkben egy rászorulónak okozunk örömet feleslegessé vált darabjainkkal, esetleg egy adományboltot is segíthetünk velük. Vagy tarthatunk rendszeres csere-bere alkalmakat a barátokkal, családdal vagy a szomszédokkal. Természetesen találhatunk új funkciót is elhasznált darabjainknak, ezzel is meghosszabbítva élettartamukat.

Amikor pedig új ruhákat vásárolunk, tegyük azt tudatosan. Csak valóban szükséges darabokat szerezzünk be, lehetőleg olyan helyről, ahol biztosan etikus cégtől, lehetőleg vegyszermentes, inkább tartós, de drágább termékeket választunk.

Javasolt kereső kifejezések további tájékozódáshoz

- mi a gyapot?
- gyapottermesztés
- mi a pamut?
- textil-gyártás
- textilgyártás története
- magyar textilipar
- textilipar gazdasági hatásai
- textilipar környezeti hatásai
- textilipar társadalmi hatásai
- miért szennyező a textilipar
- fast fashion környezetszennyezés
- fenntartható divat

ÓRATERV

A TEXTIL - 5-6. OSZTÁLYOSOK SZÁMÁRA

Korcsoport: 5-6. osztály

Teljes időtartam: 90 perc (lehetőleg egyben, szünet nélkül)

Szükséges tér: egy tanterem, melyben a bútorok félretolva biztosítanak teret a mozgásos játékokhoz is. A létszámnak megfelelő számú szék, mozdítható elhelyezéssel.

Szükséges eszközök: projektor, laptop, vetítővászon, intelligens tábla vagy falfelület, 1 db kisméretű labda vagy plüss játék

1. Felvezetés

Az óra témájának és menetének ismertetése, valamint egy rövid felvezető beszélgetés arról, hogy ki mit tud a textilről. Például: Mire használjuk? Mikor használjuk? Ki mennyit használja? Miből és hogyan készül?

CÉL: Tájékozódni a tanulók előzetes tudásáról, ismereteiről, illetve tájékoztatni őket a foglalkozás menetéről.

Időtartam: 10 perc

2. Filmvetítés

Az osztály vagy csoport közösen megnézi az „A textil” című filmet.

CÉL: A textil előállításának és teljes életútjának megismerése.

Időtartam: 10 perc

3. Beszélgetés

A filmben látottak átbeszélése irányított kérdések segítségével.

SEGÍTŐ KÉRDÉSEK A FELDOLGOZÁSHOZ

- Mennyi víz szükséges egyetlen farmer elkészítéséhez? (10 ezer liter.)
- Az elején a lány miket nézett a TV-ben? (Reklámokat.)
- Miket reklámoztak ezek? (Ruhákat.)
- Miért dobált ki a szekrényből egy csomó ruhát a lány? (Mert nem tudta eldönteni, hogy mit vegyen fel, hiszen olyan sok ruhája volt.)
- Milyen tavat láttunk a filmben? (Aral-tó.)
- Mit szórt a földekre a repülőgép? (Permetező szereket.)
- Miért köhögött ettől a fiú a földeken? (Azért, mert ezek az anyagok mérgezőek, nemcsak a növényekre, állatokra, hanem az emberre is.)
- Mi termett ezeken a földeken? (Gyapot.)
- Miért kellett vajon szinte végig öntözni a gyapot földet? (Mert ez egy nagyon vízigényes növény, amit rengeteget kell öntözni.)
- Miután leszedték a gyapotot, hova került? (A varrodába. De valójában előbb még fonalat, majd anyagot készítenek a gyapotból, melyet aztán különböző, szintén veszélyes, anyagokkal kezelnek és festenek is.)

- **A varrodánál volt egy felirat. Miről szólt az?** (Az afrikai és ázsiai régióban, egyes becslések szerint, minden negyedik gyermek végez valamilyen kényszermunkát.)
- **Tudjátok-e, hogy mi az a kényszermunka?** (Olyan munka, amit gazdasági- vagy egyéb kényszerből végeznek, sokszor ingyen, de mindenképp irreálisan alacsony bérért, rossz feltételek között.)
- **Ki az, aki már dolgozott közületek?**
- **Mit készítettek a varrodában?** (Ruhákat.)
- **Hova kerültek azok a ruhák a varrodából?** (A ruha boltokba.)
- **Szerintetek a nálunk lévő ruha boltokba honnan kerülnek a ruhák?** (Nagy részükbe szintén a filmben látott területekről és körülmények közül kerülnek a ruhák.)
- **Mi történt közben az Aral-tóval?** (Egyre kevesebb lett benne a víz.)
- **Mennyit dolgoztak a varrodában? Volt pihenőjük?** (Megállás nélkül dolgoztak, éjjel-nappal. A valóságban sokszor a munkások tényleg a varrodában laknak, ott élik az életüket, melyet szinte teljes egészében a munka tesz ki. Mindezt pedig nagyon alacsony bért kapnak, ami arra éppen elég, hogy ne haljanak éhen.)
- **Mi történt közben a piros ruhákkal?** (Már nem kellett a boltban, mert kimentek a divatból, ezért a szemételepre kerültek, még mielőtt bárki megvette volna őket.)
- **Mi történt ennek hatására a varrodában?** (Ott is abbahagyták a piros ruhák gyártását, és elkezdtek az új, divatos színű ruhákat készíteni.)
- **Hány féle különböző ruhát láttunk a lányon?** (Öt különböző színű ruhát.)
- **Közben mi történt a Földgömbbel a lány mellett?** (Elkezdtek beteríteni a különböző színű fonalak, olyan lett, mint egy gombolyag.)
- **Vajon mit jelképezett ez?** (Azt, hogy azzal, hogy ilyen gyakran váltogatjuk a ruhatárunkat, és mindig kidobjuk azokat, amik már nem divatosak, elárasztjuk a Földet textil hulladékkal.)
- **Hova került végül mindenféle színű ruhából?** (A szemételepre kerültek, ahogyan a piros ruhák is, még azelőtt, hogy bárki megvette volna őket.)
- **Mi történt végül az Aral-tóval?** (Az Aral-tó 2003-ra szinte teljesen kiszáradt az ültetvények öntözése miatt.)
- **Miért száradt ki szerintetek?** (Azért, mert annyira sok vizet elhasználtak a gyapotültetvényekhez, hogy minél több ruhát készíthessenek. Nem törődtek a természetes folyamatokkal és a tó állapotával. Így viszont víz nélkül maradtak az emberek és az állatok is.)
- **A második lány mit csinált a ruhákkal?** (Egy dobozba tette azokat, amik már nem kellett neki és adományként eljuttatta valakinek, vagy valahova, ahol hasznát veszik.)
- **Kinek a sárga pulóverét viselte a lány a végén.** (A nagymamáját. Mert megőrizte, és mivel használható volt, szívesen viselte.)
- **Miben különbözött az első és a második lány viselkedése?** (Az első lánynak rengeteg ruhája volt, imádott vásárolgatni és mindig divatos akart lenni. A második lánynak kevés ruhája volt, szívesen hordott régi ruhákat is, és amire már nem volt szüksége, azt sem a szemétkbe dobta, hanem odaadta másnak, aki hasznát veszi.)
- **Miben változott a második lány viselkedésének hatására a táj és az ültetvény környéke az első lánynál látottakhoz képest?** (A gyerekek iskolába járhattak munka helyett, nem száradt ki az Aral-tó, és mindenki sokkal boldogabb és egészségesebb volt, még a környezet is.)
- **Mi történt volna így az Aral-tóval, ha okosan használják a textilt, nem gyártanak és vásárolnak annyi ruhát, ami aztán rövid idő alatt a szemétkbe is kerül?** (Nem száradt volna ki.)
- **Milyen feliratot láthattunk a film végén?** (A divat illúzió, a jövő valóság. Tied a választás!)
- **Mit jelent ez?** (Azt, hogy gondoljunk a jövőnkre és ne hagyjuk, hogy a reklámok elhitessék velünk, hogy csak akkor érünk valamit, hogyha mindig a legújabb divat szerint öltözünk. A mi felelősségünk az, hogy ne borítson el minket a textil szemétk és csak annyi ruhát gyártsanak, amire valóban szükségünk van.)

CÉL: Biztosítani, hogy a film minden momentuma érthető és értelmezhető volt a gyerekek számára, illetve, hogy minden üzenetet megértettek. Tisztázni az esetlegesen felmerülő félreértéseket, megválaszolni a kérdéseket.

Időtartam: 20 perc

4. Gyapot fogó

A teremben körbe állnak a gyerekek, a pedagógus kiválasztja, hogy ki legyen az első fogó. Ő a körön kívül megy, a többiek pedig jó szorosra összehúzzák a kört. A kisméretű labda vagy plüss játék (természetesen bármilyen erre alkalmas tárgy megteszi. A lényeg, hogy könnyen kézbe fogható és átadható legyen, de jó, ha valamiben emlékeztet a gyapotra is.) fog kézzől kézre járni. A fogónak a körön kívül az a feladata, hogy lefűlelje, éppen kinek a kezében van a gyapotot szimbolizáló tárgy. A körben állók lehajolva, a térdük magasságában adják át egymásnak a tárgyat, lehetőleg minél gyorsabban, de közben észrevétlenül. Ha valakinek kiesik a kezéből a „gyapot”, akkor ő lesz a fogó. A kör iránya bármikor és bármennyiszer megváltozhat, tehát minden gyerek bármelyik szomszédjának továbbadhatja a tárgyat. Ha a fogó megérinti annak a társának a hátát, akinél épp a gyapotot szimbolizáló tárgy van, akkor helyet cserélnek és az eddig a körben álló gyerek lesz a fogó.

CÉL: Az empátia és koordinációs készség, valamint a figyelem fejlesztése, a témára való ráhangolódás.

Időtartam: 10 perc

5. Meséld el!

4-5 fős csoportokra osztjuk a gyerekeket. Minden csoport írjon egy mesét, melyre 10 perc áll rendelkezésre. Amikor minden csapat készen van, olvassa fel 1-1 csapattag a meséket a többieknek. Miután minden mesét hallottunk, röviden beszéljük át őket. A következő két témából választhatnak a csoportok:

TÉMÁK

- **Mese Ayranról...** - Ayran egy kisfiú, aki eddig gyapotszedő munkás volt, de most végre iskolába mehet. (Vajon mi történt az életében, aminek hatására ez a változás megtörtént? Miért kellett korábban gyermek létére dolgoznia? Milyen dolgokról álmodozott még akkoriban, amikor dolgozott? Hogyan változtatja meg az iskola az életét?)
- **Mese Áronról...** - Áron egy olyan magyar fiú, aki 13 évesen nem vágyik arra, hogy márkás és menő ruhákban járjon, mert tudja, hogy azokat sokszor más gyerekek készítik helyett, hogy iskolába járhatnának. (Vajon honnan tudja ezt Áron? Mit szólhatnak ehhez a döntéshez a szülei, az osztálytársai és a barátai? Mi mást érdemes még Áronról és az életéről tudni? Milyen fiú ő? Mi szeretne lenni felnőtt korában?)

CÉL: A fantázia, az érzelmi világ és az empátia fejlesztése. A megélés által az ismeretek tapasztalati és érzelmi szintre emelése.

Időtartam: 30 perc

6. Miért érték?

Lezárásként üljön körbe az osztály és mindenki 1-1 mondatban fogalmazza meg, hogy a foglalkozás és a saját véleménye alapján, miért szerencsés ő más gyerekekhez képest! Lehetőleg igyekezzen mindenki valami újat mondani, ne legyenek ismétlődések.

CÉL: A saját belátáson alapuló értékformálás, a hallottak és látottak szintetizálása.

Időtartam: 15 perc

Előkészítő vagy utólagos projekt munka

Az osztályban rendezhetünk a szülők közreműködésével ruha cserebere napot. Mindenki elhozhatja megunt vagy kinőtt darabjait, akár a felnőttek is, és találhat helyette számára új és kényelmes darabokat. A megmaradt ruhák sorsát közösen döntse el az osztály. Vitassák meg a gyerekek, hogy szerintük kiknek vagy milyen szervezetnek érdemes eljuttatni őket.

Az otthon feleslegessé vált textíliákból, ruhákból közösen készíthet az osztály különböző dísz- és használati tárgyakat, melyeket aztán egy közös kirakodó vásáron vagy egyéb alternatív módon értékesíthetnek is. Az így befolyt összeg sorsáról szintén közösen döntsön az osztály.

Digitális oktatás - projekt munka

A gyerekek dolgozzanak fel csoportokban a foglalkozáshoz kapcsolódó témákat. Gyűjtsenek anyagot és készítsenek egy-egy prezentációt, melyet az osztály előtt bemutatnak.

JAVASOLT TÉMÁK

- **Mi a textil?** (Miből és hogyan készül? Milyen fajtái vannak? Milyen területeken használjuk?)
- **Mi a pamut?** (Miből van? Hogyan dolgozzák fel? Mik készülnek belőle? Milyen tulajdonságai vannak?)
- **A gyapottermesztés** (Hol és kik termesztik a gyapotot? Mire használják? Miért érzékeny növény? Miért káros és szennyező a termesztése?)
- **Hogyan készül a ruha?** (Hogyan lesz a textiltől ruha? Milyen folyamatokon megy át a gyapot, míg a ruhabolt polcára kerül? Kik és milyen körülmények között készítik a ruháink nagyrészét? Miért tud olcsó lenni a divatos ruha is?)
- **A textilgyártás története** (Mióta használ az ember textíliákat? Kik kezdték el először használni? Hogyan változtak idővel a felhasznált alapanyagok? Hogyan terjedt el a használata? Hogyan változott a használata és a funkciója a különböző korokban?)
- **A textilgyártás magyarországi története** (Hol alakultak ki az iparág központjai? Mik a magyar textil sajátosságai? Mennyire volt meghatározó a textilgyártás a magyar iparban?)
- **A textil újrahasznosítása** (Miért nehéz a textil újrahasznosítása? Mennyit hasznosítanak újra? Hogyan? Mi kellene ahhoz, hogy többet lehessen újrahasznosítani?)
- **A textil mint hulladék** (Hova kerül a textil, ha szemét? Miért baj, ha a ruhából szemét lesz? Miért ne dobjuk a kommunális szemét közé? Milyen veszélyes anyagokat tartalmazhat a textil hulladék?)

ÓRATERV

A TEXTIL - 7-8. OSZTÁLYOSOK SZÁMÁRA

Korcsoport: 7-8. osztály

Teljes időtartam: 90 perc (lehetőleg egyben, szünet nélkül)

Szükséges tér: egy tanterem, melyben a bútorok félretolva biztosítanak teret a mozgásos játékokhoz is. A létszámnak megfelelő számú szék, mozdítható elhelyezéssel.

Szükséges eszközök: projektor, laptop, vetítővászon, intelligens tábla vagy falfelület

1. Felvezetés

Az óra témájának és menetének ismertetése, valamint egy rövid felvezető beszélgetés arról, ki mit tud a textilről. Például: Mire használjuk? Mikor használjuk? Ki mennyit használja? Miből és hogyan készül?

CÉL: Tájékozódni a tanulók előzetes tudásáról, ismereteiről, illetve átbeszélni a foglalkozás menetét.

Időtartam: 10 perc

2. Filmvetítés

Az osztály vagy csoport közösen megnézi az „A textil” című filmet.

CÉL: A textil előállításának és teljes életútjának megismerése.

Időtartam: 5 perc

3. Beszélgetés

A filmben látottak átbeszélése irányított kérdések segítségével.

SEGÍTŐ KÉRDÉSEK A FELDOLGOZÁSHOZ

- Mennyi víz szükséges egyetlen farmer elkészítéséhez? (10 ezer liter.)
- Az elején a lány miket nézett a TV-ben? (Reklámokat.)
- Miket reklámoztak ezek? (Ruhákat.)
- Miért dobált ki a szekrényből egy csomó ruhát a lány? (Mert nem tudta eldönteni, hogy mit vegyen fel, hiszen olyan sok ruhája volt.)
- Milyen tavat láttunk a filmben? (Aral-tó.)
- Mit szórt a földekre a repülőgép? (Permetező szereket.)
- Miért köhögött ettől a fiú a földeken? (Azért, mert ezek az anyagok mérgezőek, nemcsak a növényekre, állatokra, hanem az emberre is.)
- Mi termett ezeken a földeken? (Gyapot.)
- Miért kellett vajon szinte végig öntözni a gyapot földet? (Mert ez egy nagyon vízigényes növény, amit rengeteget kell öntözni.)
- Miután leszedték a gyapotot, hova került? (A varrodába. De valójában előbb még fonalat, majd anyagot készítenek a gyapotból, melyet aztán különböző, szintén veszélyes, anyagokkal kezelnek és festenek is.)

- **A varrodánál volt egy felirat. Miről szólt az?** (Az afrikai és ázsiai régióban, egyes becslések szerint, minden negyedik gyermek végez valamilyen kényszermunkát.)
- **Tudjátok-e, hogy mi az a kényszermunka?** (Olyan munka, amit gazdasági- vagy egyéb kényszerből végeznek, sokszor ingyen, de mindenképp irreálisan alacsony bérért, rossz feltételek között.)
- **Ki az, aki már dolgozott közületek?**
- **Mit készítettek a varrodában?** (Ruhákat.)
- **Hova kerültek azok a ruhák a varrodából?** (A ruha boltokba.)
- **Szerintetek a nálunk lévő ruha boltokba honnan kerülnek a ruhák?** (Nagy részükbe szintén a filmben látott területekről és körülmények közül kerülnek a ruhák.)
- **Mi történt közben az Aral-tóval?** (Egyre kevesebb lett benne a víz.)
- **Mennyit dolgoztak a varrodában? Volt pihenőjük?** (Megállás nélkül dolgoztak, éjjel-nappal. A valóságban sokszor a munkások tényleg a varrodában laknak, ott élik az életüket, melyet szinte teljes egészében a munka tesz ki. Mindezt pedig nagyon alacsony bért kapnak, ami arra éppen elég, hogy ne haljanak éhen.)
- **Mi történt közben a piros ruhákkal?** (Már nem kellett a boltban, mert kimentek a divatból, ezért a szemételepre kerültek, még mielőtt bárki megvette volna őket.)
- **Mi történt ennek hatására a varrodában?** (Ott is abbahagyták a piros ruhák gyártását, és elkezdtek az új, divatos színű ruhákat készíteni.)
- **Hány féle különböző ruhát láttunk a lányon?** (Öt különböző színű ruhát.)
- **Közben mi történt a Földgömbbel a lány mellett?** (Elkezdtek beteríteni a különböző színű fonalak, olyan lett, mint egy gombolyag.)
- **Vajon mit jelképezett ez?** (Azt, hogy azzal, hogy ilyen gyakran váltogatjuk a ruhatárunkat, és mindig kidobjuk azokat, amik már nem divatosak, elárasztjuk a Földet textil hulladékkal.)
- **Hova került végül mindenféle színű ruhából?** (A szemételepre kerültek, ahogyan a piros ruhák is, még azelőtt, hogy bárki megvette volna őket.)
- **Mi történt végül az Aral-tóval?** (Az Aral-tó 2003-ra szinte teljesen kiszáradt az ültetvények öntözése miatt.)
- **Miért száradt ki szerintetek?** (Azért, mert annyira sok vizet elhasználtak a gyapotültetvényekhez, hogy minél több ruhát készíthessenek. Nem törődtek a természetes folyamatokkal és a tó állapotával. Így viszont víz nélkül maradtak az emberek és az állatok is.)
- **A második lány mit csinált a ruhákkal?** (Egy dobozba tette azokat, amik már nem kellett neki és adományként eljuttatta valakinek, vagy valahova, ahol hasznát veszik.)
- **Kinek a sárga pulóverét viselte a lány a végén.** (A nagymamáját. Mert megőrizte, és mivel használható volt, szívesen viselte.)
- **Miben különbözött az első és a második lány viselkedése?** (Az első lánynak rengeteg ruhája volt, imádott vásárolgatni és mindig divatos akart lenni. A második lánynak kevés ruhája volt, szívesen hordott régi ruhákat is, és amire már nem volt szüksége, azt sem a szemétkbe dobta, hanem odaadta másnak, aki hasznát veszi.)
- **Miben változott a második lány viselkedésének hatására a táj és az ültetvény környéke az első lánynál látottakhoz képest?** (A gyerekek iskolába járhattak munka helyett, nem száradt ki az Aral-tó, és mindenki sokkal boldogabb és egészségesebb volt, még a környezet is.)
- **Mi történt volna így az Aral-tóval, ha okosan használják a textilt, nem gyártanak és vásárolnak annyi ruhát, ami aztán rövid idő alatt a szemétkbe is kerül?** (Nem száradt volna ki.)
- **Milyen feliratot láthattunk a film végén?** (A divat illúzió, a jövő valóság. Tied a választás!)
- **Mit jelent ez?** (Azt, hogy gondoljunk a jövőnkre és ne hagyjuk, hogy a reklámok elhitessék velünk, hogy csak akkor érünk valamit, hogyha mindig a legújabb divat szerint öltözünk. A mi felelősségünk az, hogy ne borítson el minket a textil szemétk és csak annyi ruhát gyártsanak, amire valóban szükségünk van.)

CÉL: Biztosítani, hogy a film minden momentuma érthető és értelmezhető volt a gyerekek számára, illetve, hogy minden üzenetet megértettek. Tisztázni az esetlegesen felmerülő félreértéseket, megválaszolni a kérdéseket.

Időtartam: 20 perc

4. Akadémiai székfoglaló

Helyezzünk el a teremben véletlenszerűen annyi széket, ahány játékos van. Válasszunk ki egy valakit, ő álljon, a többiek pedig üljenek le 1-1- székre. Az álló játékos célja, hogy le tudjon ülni egy szabad székre. A többieknek pedig ezt kell megakadályozni olyan módon, hogy folyamatosan változtatják a helyüket, ügyelve arra, hogy az álló játékos közelében sosem legyen üres szék, amelyet elfoglalhat. Ha a játékosnak sikerült leülni, akkor amennyiben az idő engedi, kezdhethetünk egy új kört, melyhez új álló játékoszt választunk. Az ülő játékosoknak nem kell folyamatosan mozgásban lenniük, csak akkor érdemes széket váltani, ha ezzel meg tudják akadályozni, hogy az álló játékos helyet foglaljon. Szomszédos székre ülni mindig tilos. Tehát az üres székhez legközelebb eső székekről nem ülhetnek át a játékosok, valamelyik messzebb ülőnek kell elfoglalnia az üres széket. Az ülő játékosok kommunikálhatnak a játék közben. Természetesen egymás bántása, az agresszív kommunikáció nem megengedett. Az álló játékos nem szaladhat, csak lassú séta tempóban haladhat a teremben.

CÉL: A rendszerszintű, stratégiai gondolkodás és a kooperációs készség fejlesztése. A közös cél felismerése és az egyműködési készség mélyítése. A döntési helyzet gyakorlása, a rész egészhez való viszonyának felismerése.

Időtartam: 15 perc

5. Szóalj fel!

3-5 fős csoportokban írjanak a fiatalok beszédet. Miután 5-10 perc alatt elkészültek a beszédek, adják is elő a csapatok. Az előadás módja tükrözze annak témáját, helyszínét és közönségét. Miután minden szónoklat elhangzott, beszéljük át a hallottakat és a tapasztalatokat. A következő témák közül lehet választani (vagy akár ki is lehet osztani őket, tetszés szerint):

TÉMÁK

- **Beszéd egy tüntetésen arról, hogy miért káros a fast fashion a mi életünkben.** Milyen illúzióban tart? Mi benne a fenntarthatatlan? Mi benne a csapda a számunkra? Ezen a tüntetésen valójában azokhoz az emberekhez beszélünk, akik maguk is valószínűleg szívesen vásárolnak fast fashion termékeket, de van bennük érzékenység a környezet és más emberek iránt.
- **Beszéd az ENSZ soron következő klíma konferenciáján a környezet védelmében a textilipar területén.** Milyen károkat okoz az iparág világszerte? A Föld mely területeit érinti leginkább? Milyen érdekek húzódnak a tétlenség mögött? Milyen érdemi lépéseket javasoltok? Mennyire látjátok sürgetőnek a problémát? A konferencián részt vesznek az államok vezetői, más környezetvédelmi szakértők és döntéshozók. A tolmácsolás mindenki számára megoldott, tehát természetesen beszélhettek magyar nyelven.
- **Beszéd az UNICEF online gyermekjogi konferenciáján a textiliparban dolgozó gyermekek jogairól.** Miben más ezen gyermekek élete, mint például a tiétek? Hogyan lehetne ezen javítani? Kikre lenne érdemes hatást gyakorolnia az UNICEF-nek a gyermekmunka visszaszorításáért? Ti és kortársaitok mit tudtok tenni ennek érdekében? Az UNICEF hogyan tudna titeket ebben támogatni? A videó konferencia résztvevői az UNICEF fontos vezetői, jószolgálati- és gyermek nagykövetei a világ több országából. A tolmácsolás mindenki számára megoldott, tehát természetesen beszélhettek magyar nyelven.

- **Beszédet mondhattok a magyar Parlamentben, mint gyermekjogi nagykövetek** és javaslatot tehettek, hogy milyen törvényekkel tudnák megfelelően szabályozni a divat ipart. Kiknek okoz problémát Magyarországon a textil ipar? Milyen módon és milyen csatornákon keresztül jutnak el ezek a problémák az emberekhez? Milyen hatásai vannak ennek Magyarországra és a magyar fiatalokra? Milyen megoldási javaslatokat tudtok megfogalmazni? Ezeket milyen törvényekben, milyen konkrét szabályozásban kellene érvényre juttatni? A Parlament üléstermében, a teljes képviselőház és kormány előtt beszélhettek, 5 perces időkeretben.

CÉL: A komplex gondolkodás és az együttműködés kialakítása. Az olykor ellentétes érdekek felismerése, ütköztetése és az empátia fejlesztése. A közös felelősségérzet növelése. Vitakultúra és érvelési technikák fejlesztése.

Időtartam: 30 perc

6. Mit tehetek?

Lezárásként üljön körbe az osztály és mindenki 1-1 mondatban fogalmazza meg, a foglalkozás, és a saját véleménye alapján, hogy mitől lehet menő valaki vagy valami! Lehetőleg igyekezzen mindenki valami újat mondani, ne legyenek ismétlődések.

CÉL: A saját belátáson alapuló értékformálás. A hallottak és látottak szintetizálása.

Időtartam: 10 perc

Előkészítő vagy utólagos projekt munka

Az osztályban rendezhetünk a szülők közreműködésével ruha cserebere napot. Mindenki elhozhatja megunt vagy kinőtt darabjait, akár a felnőttek is, és találhat helyette számára új és kényelmes darabokat. A megmaradt ruhák sorsát közösen döntse el az osztály. Vitassák meg a gyerekek, hogy szerintük kiknek vagy milyen szervezetnek érdemes eljuttatni őket.

Az otthon feleslegessé vált textíliákból, ruhákból közösen készíthet az osztály különböző dísz- és használati tárgyakat, melyeket aztán egy közös kirakodó vásáron vagy egyéb alternatív módon értékesíthetnek is. Az így befolyt összeg sorsáról szintén közösen döntsön az osztály.

Digitális oktatás - projekt munka

A gyerekek dolgozzanak fel csoportokban a foglalkozáshoz kapcsolódó témákat. Gyűjtsenek anyagot és készítsenek egy-egy prezentációt, melyet az osztály előtt bemutatnak.

JAVASOLT TÉMÁK

- **Mi a textil?** (Miből és hogyan készül? Milyen fajtái vannak? Milyen területeken használjuk?)
- **Mi a pamut?** (Miből van? Hogyan dolgozzák fel? Mik készülnek belőle? Milyen tulajdonságai vannak?)
- **A gyapottermesztés** (Hol és kik termesztik a gyapotot? Mire használják? Miért érzékeny növény? Miért káros és szennyező a termesztése?)
- **Hogyan készül a ruha?** (Hogyan lesz a textiltől ruha? Milyen folyamatokon megy át a gyapot, míg a ruhabolt polcára kerül? Kik és milyen körülmények között készítik a ruháink nagyrészét? Miért tud olcsó lenni a divatos ruha is?)
- **A textilgyártás története** (Mióta használ az ember textíliákat? Kik kezdték el először használni? Hogyan változtak idővel a felhasznált alapanyagok? Hogyan terjedt el a használata? Hogyan változott a használata és a funkciója a különböző korokban?)
- **A textilgyártás magyarországi története** (Hol alakultak ki az iparág központjai? Mik a magyar textil sajátosságai? Mennyire volt meghatározó a textilgyártás a magyar iparban?)
- **A textil újrahasznosítása** (Miért nehéz a textil újrahasznosítása? Mennyit hasznosítanak újra? Hogyan? Mi kellene ahhoz, hogy többet lehessen újrahasznosítani?)
- **A textil mint hulladék** (Hova kerül a textil, ha szemét? Miért baj, ha a ruhából szemét lesz? Miért ne dobjuk a kommunális szemét közé? Milyen veszélyes anyagokat tartalmazhat a textil hulladék?)

